

1951. - 2013.

UDK: 37
ISSN: 0037-654X

ISSN 1848-0756
Školski vjesnik (CD-ROM)

Školski vjesnik

Časopis za pedagoška
i školska pitanja

Split
Broj 4
Vol. 62

2013.

Školski vjesnik

časopis
za pedagoška
i školska pitanja

volumen 62, br. 4, str. 451-594,
Split, 2013.

Izdavači

Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak Split
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Savjet časopisa

Jean Biarnes (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Pariz, Francuska); **Ivan Bošković** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Laura Bonica** (Facoltà di Psicologia, Università degli studi di Torino, Italija); **Mirjana Dedaić** (Georgetown University, Washington DC, SAD); **Anka Došen-Dobud** (Sveučilišna profesorica u miru, Zagreb, Hrvatska); **Matjaž Duh** (Pedagoška fakulteta Univerza v Mariboru, Maribor, Slovenija); **Andrew Gibbons** (Auckland University of Technology, New Zealand); **Sait Kačapor** (Pedagoški fakultet, Univerzitet Sarajevo, Sarajevo, Bosna i Hercegovina); **Alenka Kobolt** (Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija); **Edvard Majaron** (Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija); **Franjo Maletić** (Filozofski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska); **Marina Marasović-Alujević** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Tonko Maroević** (Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe [HAZU], Zagreb, Hrvatska); **Milan Matijević** (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska); **Hrvoja Mihanović-Salopek** (Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe [HAZU], Zagreb, Hrvatska); **Josip Milat** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Tullia Musatti** (Istituto di Scienze e Tecnologie della Cognizione, Consiglio Nazionale delle Ricerche, Rim, Italija); **Mirjana Nazor** (Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Jadranka Nemeth-Jajić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Florence Pirard** (Unité Education Petit Enfance et Formation des Professionnels [EPEF], Liège, Belgija); **Stjepan Rodek** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Mira Stambak** (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Pariz, Francuska); **Ronald G. Sultana** (University of Malta, Msida, Malta); **Malgorzata Suswillo** (University of Warmia and Mazury, Olsztyn, Poljska); **Kornelija Špoljar** (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska); **Nevio Šetić** (Hrvatski pedagoško-književni zbor [HPKZ], Zagreb, Hrvatska); **Gerhard Tulodziecki** (Universität Paderborn, Paderborn, Njemačka); **Herbert Tschamler** (Ludwig-Maximilians-Universität München, München, Njemačka); **Adnan Tufekčić** (Sveučilište u Tuzli, Tuzla, Bosna i Hercegovina); **Jasminka Zloković** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska); **Sladana Zuković** (Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija); **Berislav Žarnić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska)

Uredništvo

Ivan Bošković (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Snježana Dimzov** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Snježana Dobrota** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Goran Golovko** (Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu); **Hicela Ivon** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Srećko Jurišić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Goran Kardum** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Dubravka Kušević** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Marina Marasović-Alujević** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Ivan Maršić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Branimir Mendeš** (Filozofski fakultet u Sveučilišta u Splitu); **Pavao Mijić** (HPKZ, Zagreb, Ogranak Split); **Irena Mišurac-Zorica** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Mirjana Nazor** (Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu); **Diana Nenadić-Bilan** (Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece, Sveučilište u Zadru); **Stjepan Rodek** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu); **Gloria Vickov** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu)

Izvršno uredništvo

Snježana Dobrota, Hicela Ivon, Srećko Jurišić, Branimir Mendeš, Pavao Mijić, Mirjana Nazor, Stjepan Rodek (svi iz Splita)

Glavna i odgovorna urednica

Hicela Ivon, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split

Izvršni urednik

Pavao Mijić, Hrvatski pedagoško-književni zbor (HPKZ), Ogranak Split, Split, Hrvatska
Radovi objavljeni u časopisu Školski vjesnik navode se u sljedećim međunarodnim sekundarnim publikacijama: *ProQuest*, *Periodical Acquisitions*, *Ann Arbor Michigan (Linguistics and Language Behavior Abstracts - LLBA)*, (*Library & Information Science Abstracts - LISA*) *MLA International Bibliography* *Education Research Complete with Full Text (EBSCO)*

Hrčak – Portal znanstvenih časopisa Republike
Hrvatske

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 21 000 Split, Nikole Tesle 12,
tel.: 385 (021) 38 40 17; e-mail: skolskivjesnik@ffst.hr

Lektura na hrvatskom i engleskom jeziku:

Ivana Čagalj

Prijevod sažetaka na talijanski jezik: Srećko Jurišić
Godišnja pretplata:

Za škole i druge ustanove – 200 kn (dva primjerka 250 kn)
Za pojedince — 100 kn (za učenike, studente i umirovljenike — 65 kn; za inozemstvo — 300 kn)
(žiro račun HR502360000-1400144321
s naznakom „za Školski vjesnik“)

Priprema i tisak: Dalmatina Tisak – Duće, Omiš

Izdavanje Školskog vjesnika sufinanciraju Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske; Grad Split

god. 62 / 2013. br. 4
listopad – prosinac

Sadržaj

Rasprave i članci

Vesna Bilić, Siniša Opić

Adolescentsko kockanje: uloga spola, nekih obiteljskih i školskih čimbenika 455
(Izvorni znanstveni članak)

Željko Boneta, Željka Ivković, Tatjana Lacmanović

Nivo likovno-aprecijativnih sposobnosti učenika nižih razreda osnovne škole 479
(Izvorni znanstveni članak)

Helena Korošec

Studija procjene upotrebe lutke kao nastavnog sredstva u slovenskim školama 495
(Izvorni znanstveni članak)

Ružica Šutalo Selimagić

Deskriptori učeničkih postignuća u nastavi materinjeg jezika i književnosti
od I. do V. razreda devetogodišnje osnovne škole u Bosni i Hercegovini 521
(Prethodno priopćenje)

Renata Jukić

„Ženska pedagogija“ i feminizacija nastavničke struke
kao čimbenici skrivenog kurikula 541
(Pregledni članak)

Renate Sam Palmić

Tragom zavičajnih napjeva u osnovnoškolskom glazbenom
kurikulu do interkulturalnosti 559
(Pregledni članak)

Prikazi i osvrti

Sabina Vidulin Orbanić
Glazbeno stvaralaštvo: teorijski i praktični prinos izvannastavnim
glazbenim aktivnostima 573
Udruga za poticanje izvrsnosti „SEM“, Pula, 2013.

Violeta Valjan Vukić
Edita Slunjski: Tragovima dječjih stopa 577
Profil, Zagreb, 2012.

Marijo Krnić
Goran Sučić: Poli-Art, Glazbena vizualizacija – Likovna slušaonica 583
Synopsis d.o.o., Zagreb; Synopsis d.o.o., Sarajevo;
Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; Cantus d.o.o., Zagreb, 2013.

In memoriam

Branimir Mendeš
mr. sc. Željko Pivac (1934. - 2013.) 587

Upute autorima 589

Table of contents

Articles

- Vesna Bilić, Siniša Opić
Adolescent Gambling: the Role of Sex, Some Family and School Factors 455
(Original scientific article)
- Željko Boneta, Željka Ivković, Tatjana Lacmanović
Intercultural Competences of Kindergarten Teachers and Social Distance 479
(Original scientific article)
- Helena Korošec
Evaluating Study of Using Puppets as a Teaching Medium in Slovenian Schools 495
(Original scientific article)
- Ružica Šutalo Selimagić
Descriptors of Students' Achievements in Native Tongue and Literature Classes,
in Grades I – V in 9 Year Elementary Schools of Bosnia and Herzegovina 521
(Preliminary communication)
- Renata Jukić
“Feminine Pedagogy” and Feminization of Teacher’s Profession
as Factors of Hidden Curriculum 541
(Review article)
- Renate Sam Palmić
Following up Traditional Songs in Primary School Music Education
Curriculum to Interculturality 559
(Review article)

Reviews

Sabina Vidulin Orbanić Music Creation: Theoretical and Practical Contribution to Extra-curricular Music Activities	573
Udruga za poticanje izvrsnosti „SEM“, Pula, 2013.	
Violeta Valjan Vukić Edita Slunjski: Following up Children's Steps	577
Profil, Zagreb, 2012.	
Marijo Krnić Goran Sučić: Poli-Art, Musical Visualization - Art Listening	583
Synopsis d.o.o., Zagreb; Synopsis d.o.o., Sarajevo; Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; Cantus d.o.o., Zagreb, 2013.	

In memoriam

Branimir Mendeš mr. sc. Željko Pivac (1934. - 2013.)	587
Instructions for authors	591

Željko Boneta*
Željka Ivković**
Tatjana Lacmanović***

Interkulturalne kompetencije odgojiteljica i socijalna distanca

UDK: 316.7:373.211.24
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 10. 8. 2013.
Prihvaćeno: 15. 9. 2013.

Sažetak: Rad istražuje vezu između samoprocjene interkulturalnih kompetencija i socijalne distance među odgojiteljicama. U uvodnom dijelu rada pojašnjavaju se osnovni pojmovi istraživanja i njihovi međusobni odnosi. Drugi dio teksta predstavlja rezultate empirijskog istraživanja čiji su sudionice bile odgojiteljice u vrtićima na riječkom području (N=225). Ustvrdeno je da su sadržaji interkulturalnog odgoja i obrazovanja nedovoljno prisutni u formalnom obrazovanju odgojiteljica te da se svega trećina smatra osposobljenima za njihovu primjenu u praksi. Ispitanice pokazuju veći stupanj socijalne distance prema skupinama koje doživljavaju kulturno različitim u više dimenzija: Albancima i Romima. Zabilježena je i pojava odbijanja ispunjavanja modificirane Bogardusove skale socijalne distance, što je pokazatelj nedovoljne senzibilitnosti dijela ispitanica za ove teme. Ustvrdena je relativno slaba povezanost između samoprocjene interkulturalnih kompetencija i iskazivanja socijalne distance, što pripisujemo nedostacima dosadašnjeg interkulturalnog obrazovanja.

Ključne riječi: interkulturalno obrazovanje, odbijanje ankete, odgojiteljice, samoprocjena interkulturalnih kompetencija, socijalna distanca.

Zeljko Boneta*

Zeljka Ivkovic**

Tatjana Lacmanovic***

Intercultural Competences of Kindergarten Teachers and Social Distance

UDC: 316.7:373.211.24
Original scientific article

Accepted: 10th August 2013
Confirmed: 15th September 2013

Summary: *The article examines the connection between self-evaluation of intercultural competence and social distance among kindergarten teachers. The basic concepts of the research and their relationships are explained in the introduction. The second part presents the results of an empirical study conducted among kindergarten teachers in the Rijeka region (N=225). The results show that the contents of intercultural education are insufficiently present in the formal education of kindergarten teachers and that merely one third of teachers consider themselves qualified for their application in practice. Respondents showed a greater degree of social distance toward the groups which they perceived as culturally different in several dimensions: Albanians and Roma. Some of the respondents refused to complete the modified Bogardus social distance scale, which is an indication of the lack of sensibility among some of the kindergarten teachers for this topic. There was a relatively weak connection between self-evaluation of intercultural competence and social distance, which is ascribed to shortcomings of previous intercultural education.*

Keywords: *intercultural education, survey refusal, kindergarten teachers, self-evaluation of intercultural competence, social distance.*

1. Uvod

Kulturna raznolikost značajka je svih modernih društava, a toleriranje različitosti općeprihvaćeni je društveni standard. Unutar društvenih znanosti razlikuju se četiri koncepta odnosa prema kulturnoj raznolikosti: multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam i plurikulturalizam (Dragojević, 1999). Multikulturalizam se odnosi na istodobno postojanje više kultura u određenom prostoru, odnosno, na obvezu vlasti da se svim kulturama, posebice manjinskim, osiguraju iste mogućnosti. Pod interkulturalizmom se podrazumijeva susret, odnos, interakcija, dijalog, uvažavanje i suradnja različitih kultura (Čačić-Kumpes, 2004; Ninčević, 2009; Piršl, 2002), odnosno, „definiranje potencijalnih dinamičkih

međuodnosa te uzajamnog utjecaja različitih kultura“ (Dragojević, 1999:82). Transkulturalizam se odnosi na procese otvaranja nacionalnih kultura potaknutih globalizacijom i političkim integracijama. Konačno, plurikulturalizam ili kulturni pluralizam nastoji holistički objediniti sve različitosti, ekonomske, političke i kulturne, kao temelj konstitucije društva (Dragojević, 1999).

Vrijednost toleriranja različitosti sustavnom se akcijom nastoji proširiti na čitavo društvo, te se na taj način pokušavaju neutralizirati društveni generatori netolerancije, koji se uzgajaju u krilu ekstremnih političkih opcija, ali i u skrovitim područjima privatne sfere. Negativni utjecaj primarne socijalizacije, koja se smatra presudnom u formiranju vrijednosnog sustava pojedinca, može se zbivati kroz izravnu roditeljsku socijalizaciju prožetu stereotipima i predrasudama, vršnjački utjecaj ili neizravno kroz sustav vrijednosti karakterističan za socijalnu skupinu kojoj pojedinac pripada. Iznimnu važnost u neutralizaciji takvih utjecaja te razvijanja senzibiliteta za druge i drugačije ima formalni odgojni i obrazovni sustav.

Kroz odgojni i obrazovni proces nastoji se potaknuti djecu da internaliziraju vrijednosti interkulturalizma, a ponajprije vrijednost tolerancije koja leži u temelju novovjekovne koncepcije odgoja (Raunić, 2005). Istraživanja potvrđuju da obrazovanje ima liberalizirajući efekt, koji se manifestira tako da se dužim zadržavanjem u obrazovnom sustavu, odnosno rastom obrazovnog postignuća, smanjuje razina netolerancije i predrasuda u pojedinca (Hello i suradnici, 2004; 2006). Vrtić je prvi agens formalne izvanobiteljske socijalizacije, mjesto najranijeg institucionalnog prenošenja društveno prihvaćenih normi i vrijednosti. Ključne uloge u uspješnoj realizaciji društvenih ciljeva, koji se tu ostvaruju, ima vrtićki kurikulum i vrijednosni sustav odgojitelja/ica. Ako vrijednosni sustav odgojitelja/ica ne uključuje vrijednost tolerancije različitosti, ni najbolje napisani planovi i programi ne mogu imati željeni društveni učinak. Stoga smo odlučili propitati kako odgojiteljice procjenjuju svoje interkulturalne kompetencije te istražiti njihovu socijalnu distancu prema drugima i drugačijima.

Naime, pretpostavka interkulturalnih kompetencija jest znatiželja i otvorenost, spremnost da se napuste predrasude i stereotipi o drugim kulturama i kulturocentrična uvjerenja o vlastitoj kulturi. Riječ je o spremnosti da se relativiziraju vlastite vrijednosti, vjerovanja i ponašanja, da se odmakne od polazišta kako je upravo naš sustav vrijednosti, vjerovanja i ponašanja jedini moguć, prirodan i ispravan, te da ga možemo sagledati iz perspektive onih čiji je sustav vrijednosti, uvjerenja i ponašanja drugačiji. Drugi ključni element interkulturalnih kompetencija jesu znanja, ali ne primarno činjenična znanja o drugim kulturama, već znanja o socijalnim skupinama i njihovim identitetima, funkcioniranju i procesima koji se zbivaju u interakcijama. Na znanja se naslanjaju vještine i sposobnosti interpretiranja, odnosno, tumačenja procesa iz druge kulture (Byram i sur., 2002).

Što su interkulturalne kompetencije pojedinca skromnije, to je snažnija socijalna distanca koju on iskazuje prema pripadnicima drugih društvenih skupina. Jedan od najznačajnijih predstavnika čikaške sociološke škole Robert E. Park socijalnu distancu definira kao „razrede i stupnjeve razumijevanja i intimnosti koji karakteriziraju osobne i društvene odnose općenito“ (Park, 1924: 339). Distanca se može izraziti prema pojedincima i društvenim skupinama. Tako se pripadnik određene društvene skupine mora pridržavati „primjerene distance“ prema pripadnicima neke druge društvene skupine – a svi su „sposobni slagati se sa svima, pod uvjetom da se svatko pridržava svoje primjerene distance“ (Park, 1924: 341). U kontekstu interkulturalizma mogli bismo reći da je svatko spreman na toleranciju ako se svi sudionici pridržavaju očekivanih društvenih pozicija, odnosno sudjeluju u „primjerenim“ društvenim odnosima. S obzirom na to da interkulturalno obrazovanje teži uklanjanju etnocentrizma, stereotipa, predrasuda i diskriminacije iz škole i društva uopće, u istraživanju smo se fokusirali na socijalnu distancu odgojiteljica prema etničkim i vjerskim skupinama te skupinama manjinskih seksualnih orijentacija.

Konačno, valja imati na umu širi društveni kontekst u kojem se odvija istraživanje. U suvremenom hrvatskom društvu istodobno djeluju dva dijametralna procesa: proces modernizacije i proces retradicionalizacije (Županov, 1995; Katunarić, 2007). S jedne strane, nalazimo trend sve tolerantnijeg odnosa prema kulturnoj različitosti i okretanja demokratskim standardima koji se temelje na transkulturalnim vrijednostima. S druge se strane nastoji nametnuti ideja rigidnog kulturocentrizma, ukotvljenog u etnocentrizmu, koji se prema drugima i drugačijima odnosi isključujuće. Stoga treba naglasiti da upoznavanje i usvajanje sadržaja interkulturalnog odgoja i obrazovanja (IOO) doprinosi razvijanju dijaloga i razumijevanju zasnovanom na univerzalnim ljudskim vrijednostima uz uvažavanje bogatstva kulturnih razlika koje nas okružuju u multikulturalnom društvu.

2. Metodologija istraživanja

Cilj empirijskog istraživanja jest ustvrđivanje razine samoprocjene interkulturalnih kompetencija i socijalne distance na uzorku odgojiteljica sa širega riječkog područja. Zadaci istraživanja bili su:

1. ispitivanje samoprocjene vlastitih interkulturalnih kompetencija
2. ispitivanje socijalne distance prema etničkim i vjerskim skupinama te skupinama manjinskih seksualnih orijentacija
3. ispitivanje utjecaja sociodemografskih obilježja na samoprocjenu interkulturalnih kompetencija i socijalnu distancu
4. ispitivanje veze interkulturalnih kompetencija i socijalne distance.

2.1 Hipoteze istraživanja

U istraživanju smo pošli od sljedećih hipoteza:

1. pregledavanjem programa fakulteta koji obrazuju odgojiteljice ustvrdili smo da u njima ima vrlo malo kolegija koji se izravno odnose na interkulturalnost, iako se posredno ona problematizira u mnogim kolegijima. Stoga smo pretpostavili da odgojiteljice svoje interkulturalne kompetencije neće ocijeniti visokom ocjenom te da će njihove spoznaje o interkulturalnosti dolaziti iz izvora koji se nalaze izvan visokoškolskoga obrazovnog sustava.
2. sociodemografska obilježja ispitanica utjecat će na socijalnu distancu sukladno nalazima prethodnih istraživanja (npr. Katunarić, 1991; Previšić, 1996; Banovac i Boneta, 2006):
 - a) dob će biti prediktor distance, veću distancu iskazivat će starije ispitanice¹;
 - b) distanca će biti u korelaciji s obrazovnom razinom roditelja ispitanica, pa se očekuje veća distanca u odgojiteljica čiji roditelji imaju niži stupanj obrazovanja;
 - c) očekuje se veća socijalna distanca u manjim sredinama nego u Rijeci.
3. pozitivna samoprocjena poznavanja interkulturalnosti i njezine primjene u praksi povezana je s manjim stupnjem socijalne distance.

2.2 Sudionici istraživanja

Terensko anketiranje provedeno je u svibnju i lipnju 2012. godine, na populaciji odgojiteljica dječjih vrtića u sljedećim mjestima: Rijeka, Kraljevica, Krk, Novi Vinodolski, Crikvenica, Hreljin, Bakar, Škrljevo, Viškovo, Klana i Pazin. Pri odabiru sudionika istraživanja vodilo se računa da podjednak broj bude iz većega urbanog centra – Rijeke (N = 111) i iz ostalih manjih urbanih sredina (N = 114). Svih 225 anketiranih ženskog je spola, što je pokazatelj notorne činjenice o feminiziranosti zanimanja odgojiteljice u nas. Sve anketirane odgojiteljice u trenutku anketiranja imale su isti, viši stupanj obrazovanja (završen dvogodišnji

¹ U prethodnim istraživanjima dob se pojavljuje kao prediktor socijalne distance (Banovac i Boneta, 2006), no valja imati na umu korelaciju koju ova varijabla ima s varijablom završena razina obrazovanja, pa ostaje pitanje koja od dviju varijabli snažnije utječe na socijalnu distancu. Budući da u ovom istraživanju sve ispitanice imaju istu razinu obrazovanja, moguće je formulirati i protuhipotezu koja uzima u obzir društveni kontekst u kojem su generacije socijalizirane. Protuhipoteza bi glasila: distanca prema drugima, posebice etničkim skupinama, bit će manja u starijih ispitanica socijaliziranih u razdoblju socijalizma, jer su internalizirale ideju etničke jednakosti, za razliku od ispitanica najmlađe dobne skupine (20 – 30 g.) koje su formativni period prošle u razdoblju etničkih sukoba, rata i nacionalističkog zanosa.

ili trogodišnji stručni studij).² Nacionalna pripadnost sudionica u najvećem je postotku hrvatska (85%), a prisutna je još samo jedna statistički relevantna kategorija, „nacionalno neizjašnjene“ (13%). Očekivano jaka statistička veza prisutna je između varijabli nacionalna i konfesionalna pripadnost (Cramerov $V=0,388$; $p>0,001$), jer se devet od deset Hrvatica izjašnjava katolkinjama, a katolkinjama se smatra i polovica nacionalno neizjašnjene. Aritmetička sredina dobi anketiranih iznosi 39,8 godina ($SD = 10,302$), a raspon od najmlađe (20 g.) do najstarije (63 g.) ispitanice jest 43 godine. Raspodjelom sudionica u četiri dobne kategorije dobivena je solidna disperzija, uz neznatno manju zastupljenost najstarije dobne skupine (starije od 50 godina).

U cilju detaljnijeg upoznavanja značajki obitelji, u kojima su sudionice socijalizirane, propitivana je razina obrazovanja njihovih roditelja. Najviše je majki i očeva završilo srednju školu, a to je i najzastupljenija bračna kombinacija roditelja. Dakle, većina anketiranih ima višu razinu obrazovnog postignuća od svojih roditelja, odnosno, međugeneracijski su uzlazno mobilne. Očevi sudionica prosječno su neznatno obrazovaniji od majki, jer je majki dvostruko više nego očeva u kategoriji OŠ, dok je očeva više u kategoriji zanatskih (trogodišnjih) škola. Statistička obrada otkriva vezu dobi ispitanica i obrazovanja majke ($C=0,453$; $p<0,001$), na način da je u najstarijoj dobnoj skupini najviše majki (63%) završilo najnižu razinu obrazovanja (OŠ), dok je u dvjema najmlađim dobnim skupinama najbrojnija kategorija majki s četverogodišnjom srednjom školom. Riječ je naravno o posljedicama utjecaja modernizacijskih procesa na obrazovnu razinu stanovništva. Nadalje, primjetan je snažni homogamni obrazac pri sklapanju braka. U svakoj od triju kategorija obrazovnog postignuća (osnovna, srednja te viša i visoka škola) dominiraju parovi iste razine obrazovanja, a najveća je podudarnost u najnižoj obrazovnoj kategoriji (82,14%). Ako se obrazovna razina roditelja razlikuje, puno češće otac ima višu razinu obrazovanja (26,5% u ukupnom uzorku) nego majka (9%).

2.3 Instrumenti istraživanja

Za prikupljanje podataka korišten je anketni upitnik koji se sastojao od pedeset varijabli. U ovom ćemo tekstu, zbog zadanog prostora, predstaviti tri skupine pitanja.

- 1) Baterija pitanja o interkulturalnosti sastojala se od šest varijabli kojima su mjereni: samoprocjena poznavanja sadržaja IOO, formalni i neformalni načini stjecanja znanja o kulturnoj različitosti te procjena osobne kompetentnosti za praktičnu primjenu sadržaja IOO.

² Ova je činjenica važna iz dvaju razloga: (1) odgovore ispitanica nije moguće poopćiti na razinu čitave populacije u anketiranim mjestima jer predstavljaju iznadprosječno obrazovanu populaciju koja je prema dosadašnjim istraživanjima manje sklona distanci; i (2) obrazovanje nije nezavisna varijabla koja utječe na razlike unutar uzorka.

- 2) Socijalna je distanca mjerena Bogardusovom skalom socijalne distance. Skalom se određuje stupanj socijalnog razumijevanja, intimnosti i bliskosti među ljudima, a formirana je kao kontinuum koji polazi od bliskih, intimnih odnosa i završava s hladnim i neprijateljskim odnosima. U istraživanju je korištena modificirana verzija skale jer se sadržaj verbalnih oznaka stupnjeva htio prilagoditi posebnom tipu ispitanika – odgojiteljicama.³ Stupnjevi, poredani od najpozitivnijeg prema najnegativnijem, glasili su:

Tablica 1 – *Mjerene dimenzije socijalne distance i njihove oznake u daljnjem tekstu*

1. usko srodstvo putem braka	BRAK
2. povjeravanje vlastite djece na čuvanje	ČUVANJE DJECE
3. suradnik kao dio odgojiteljskog para	SURADNIK
4. zajedničko ispijanje kave	ISPIJANJE KAVE
5. glasovanje na parlamentarnim izborima	GLASOVANJE
6. izbjegavanje zajedničkog pojavljivanja u javnosti	IZBJEGAVANJE
7. protjerivanje iz zemlje	PROTJERIVANJE

- 3) Sociodemografska obilježja ispitanika: dob, nacionalnost, stupanj obrazovanja oca i majke.

3. Rezultati i rasprava

3.1 Interkulturalne kompetencije

Uvidom u Tablicu 2 dolazimo do sljedećih zaključaka:

- 1) dvije trećine anketiranih spoznaje o kulturnoj raznolikosti steklo je izvan formalnog obrazovanja.
- 2) polovina anketiranih tvrdi da je upoznata sa sadržajima IOO i da ih u praktičnom radu upotrebljava.
- 3) svega trećina smatra da je obrazovanjem formalno osposobljena za praktičnu primjenu sadržaja IOO, a desetina da je obrazovanje imalo presudan utjecaj na njihove spoznaje o IOO.
- 4) manje od trećine anketiranih slušalo je kolegij IOO.
- 5) značajan je postotak neodlučnih u svakoj tvrdnji, a najveći je pri procjeni vlastite sposobnosti za praktičnu primjenu sadržaja IOO.

³ Pri izradi modificirane verzije skale nisu provjeravane metrijske karakteristike nove skale (ekvidistantnost i ordinalnost).

Tablica 2 – U kojoj mjeri (u %) sljedeće tvrdnje izražavaju Vaš stav?

N=145	UOPĆE SE NE SLAŽEM	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE	U POTPUNOSTI SE SLAŽEM
Upoznata sam sa značenjem i sadržajima IOO.	3,11	6,67	32,89	42,67	12,00
Tijekom formalnog obrazovanja odslušala sam kolegij o interkulturalnosti.	19,11	13,78	34,22	24,44	4,89
Spoznaje o kulturnim razlikama stekla sam uglavnom temeljem vlastita interesa, neovisno o formalnoj edukaciji.	1,78	4,89	24,00	47,11	21,33
Formalno obrazovanje imalo je najveći utjecaj na moje spoznaje o kulturnim različitostima.	24,00	36,44	27,11	9,78	1,33
Osjećam se osposobljenom za praktičnu primjenu sadržaja IOO.	2,66	17,33	45,78	29,33	4,00
U praktičnom radu upotrebljavam sadržaje IOO.	2,66	7,11	37,78	44,00	6,67

Možemo zaključiti da ispitanice smatraju da sadržajima IOO nije dana dovoljna pozornost u njihovu formalnom obrazovanju te da se ne osjećaju dovoljno kompetentne za njihovu praktičnu primjenu, čime je potvrđena prva hipoteza istraživanja. Naglasimo da nijedno sociodemografsko obilježje nije u korelaciji s ponuđenim tvrdnjama. Dakle, ne postoje generacijske razlike u dominantnim načinima upoznavanja sa sadržajima IOO te procjeni vlastitih kompetencija.

3.2 Socijalna distanca

Deskriptivna analiza Tablice 3 pokazuje:

- 1) najveća socijalna bliskost (stupanj „usko srodstvo putem braka“) iskazana je prema Hrvatima (78,48%) i katolicima (62,26%), zatim Slovencima (42,38%), Talijanima (43,04%) i ateistima (44,82%).

Tablica 3 – Najbližiji odnos u koji ste spremni stupiti s tipičnim predstavnikom (u %)

N=145	BRAK	ČUVANJE DJECE	SURADNIK	ISPILJANJE KAVE	GLASOVANJE	IZBJEGAVANJE	PROTJERIVANJE
Albanci	18,88	13,28	29,37	30,06	0,69	5,59	2,09
Bošnjaci	33,78	13,51	29,72	18,24	2,70	1,35	0,67
Hrvati	78,48	5,23	9,30	3,48	2,32	1,16	/
Romi	15,78	7,53	29,45	28,76	0,68	14,38	3,42
Slovinci	42,38	14,56	21,85	17,88	1,32	0,66	1,32
Srbi	29,93	16,32	25,17	24,48	0,68	1,36	2,04
Talijani	43,04	15,89	19,86	18,54	0,66	1,98	/
Katolici	62,26	15,72	11,32	9,43	0,62	0,62	/
Pravoslavci	28,67	18,88	25,87	22,37	0,69	2,79	0,69
Muslimani	20,40	22,44	28,57	22,44	0,68	4,08	1,36
Židovi	28,27	19,31	25,51	20,00	2,06	3,44	1,37
Ateisti	44,82	8,96	20,00	20,00	3,44	1,37	1,37
Heteroseksualci	46,20	13,79	16,55	16,55	2,75	4,13	/
Homoseksualci	4,22	28,87	26,05	28,87	0,70	7,47	3,52
Lezbijke	4,19	28,67	23,07	31,46	0,69	9,09	2,79
Biseksualci	5,55	25,00	25,69	29,86	1,38	9,79	2,77

- 2) najveća socijalna distanca iskazana je prema Romima, jer se 14,38% ispitanika ne bi željelo pojaviti s njima u javnosti, a 3,42% protjeralo bi ih iz zemlje.
- 3) značajnu socijalnu distancu nalazimo prema svim trima kategorijama LGBT populacije: homoseksualcima – 7,47% ispitanika ne bi se željelo pojaviti s njima u javnosti, a 3,52% protjeralo bi ih iz zemlje; lezbijkama – 9,09% ispitanika ne bi se željelo pojaviti s njima u javnosti, a 2,79% protjeralo bi ih iz zemlje; i biseksualcima – 9,79% ispitanika ne bi se željelo pojaviti s njima u javnosti, a 2,77% protjeralo bi ih iz zemlje.

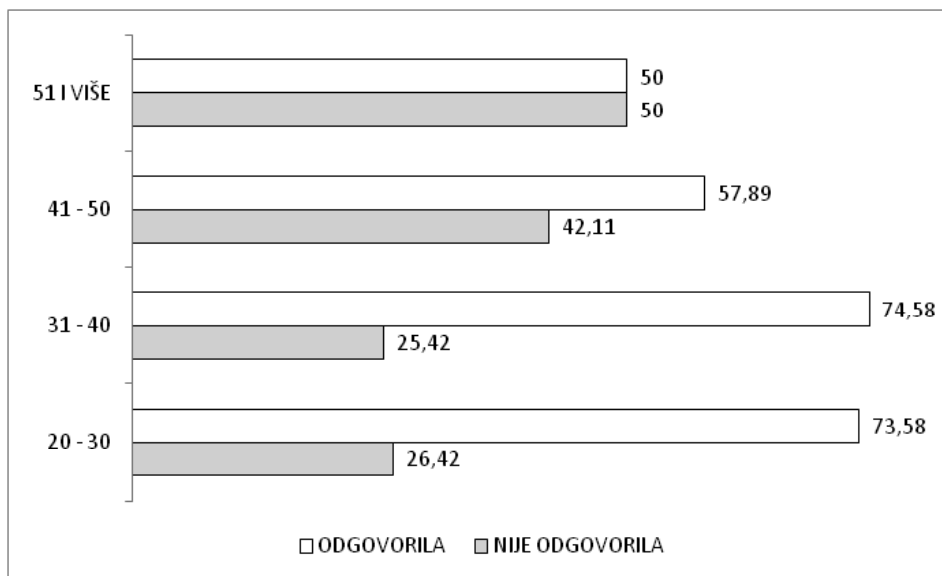
Odgovornost očekivano iskazuju najveću socijalnu bliskost prema dominantnoj etničkoj (Hrvati) i vjerskoj skupini (katolici). Socijalnu distancu prema drugim etničkim skupinama određuje vjeroispovijest koja se s tom skupinom poistovjećuje. Veća je socijalna bliskost izražena prema onim etničkim skupinama čiji se pripadnici uglavnom izjašnjavaju kao katolici, a manja prema onima koje se poistovjećuje s drugim vjeroispovijestima (redom: Romi, Albanci, Srbi i Bošnjaci). Pored vjeroispovijesti, Romima i Albancima očito se pripisuju i druge kulturne posebnosti (jezik, norme, običaji) ili odstupanja od dominantnog kulturnog sklopa, zbog čega je prema njima iskazana veća socijalna distanca nego prema drugim analiziranim društvenim skupinama.

Zanimljivo je da je druga hipoteza potpuno odbačena jer nijedna od socio-demografskih varijabli nije pokazala statistički značajnu povezanost sa socijalnom distancom ni prema jednoj društvenoj skupini. Najvjerojatniji razlog tome su obrazovna, profesionalna i rodna ujednačenost sudionika istraživanja, što govori u prilog tezi (Hello i sur., 2004; 2006) da se tijekom procesa obrazovanja i uključivanjem u sferu profesionalne supkulture smanjuje utjecaj obiteljske socijalizacije.

Treba istaknuti da je dio odgojiteljica (80 ispitanica ili 35%) odbio ispuniti Bogardusovu skalu socijalne distance. Odbijanje je zabilježeno samo u nekim vrtićima, a struktura ispitanica koje su odbile ispuniti Bogardusovu skalu ni po čemu se nije pokazala različitom od strukture ispitanica koje su skalu ispunile. Iznimka je veza dobi i socijalne distance prema manjinskim seksualnim orijentacijama. Naime, statistički značajnom pokazala se razlika između starijih odgojiteljica koje su više odbijale odgovoriti na pitanje o socijalnoj distanci prema pripadnicima LGBT populacije od svojih mlađih kolegica (Slika 1).

Neki od zabilježenih komentara prilikom odbijanja odgovaranja jesu: „*pitanja su diskriminirajuća i privatna, pogotovo za odgojiteljice u vjeri*“, „*smatram da ovaj dio nije za generaliziranje, ne procjenjujem ljude prema vjerskim ili spolnim orijentacijama, zanimaju me samo ljudske vrijednosti (poštenje, humanost)*“ itd. U dosadašnjim istraživanjima veće odbijanje ispunjavanja Bogardusove skale zabilježio je Katunarić u longitudinalnom istraživanju etničke distance 1985. i 1989. godine. U obama je navratima oko 60% respondenata apstiniralo od decidiranog odgovora (Katunarić, 1991). Komentirajući Katunarićevo istraživanje, Štulhofer i Matić zaključili su da tada u Hrvatskoj „stav već bijaše postao opredjeljenjem“, što je bilo u skladu s „tabuiranjem nacionalnog“ kao obilježja real-socijalizma (Štulhofer i Matić, 1992: 65).

Slika 1 – Dob i socijalna distanca prema osobama druge seksualne orijentacije

Pearsonov $\chi^2=9,325$; $df=3$; $p<0,05$; Kramerov $V=0,2112$

Za razliku od Katunarića, Čulig i Uzelac u istraživanju etničke distance 1992. godine susreli su se s drugačijim problemom. Konstruirali su novu verziju Bogardusove skale jer su, zbog tadašnjih specifičnih okolnosti (ratno stanje), pretpostavili da će socijalna distanca prema određenim etničkim skupinama biti toliko visoka da 6. i 7. stupanj neće moći dovoljno diferencirati ispitanike. Dodali su još dvije negativno usmjerene čestice kojima se još više ekstremizirao negativan kraj kontinuuma Bogardusove skale te se skala tada sastojala od triju dijelova: etničke distance, etničkog ostracizma i etničke agresije (Čulig, i Uzelac, 1992). Jesmo li u svom istraživanju svjedočili obrnutom procesu? S obzirom na to da se važnost interkulturalnosti posljednjih desetak godina u nas naglašava u službenim dokumentima, medijima, pedagoškim tekstovima i aktivnostima rastućeg civilnog društva, moguće objašnjenje jest da su odgojiteljice, kao nositeljice odgojno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama, ovu temu ankete ocijenile rizičnom i zato radije pribjele emotivnim reakcijama odbijanja umjesto zaokruživanju onih stupnjeva procjene u upitniku kojima su mogle iskazati kulturnu prihvaćenost. Stoga buduća istraživanja interkulturalizma među odgojiteljicama predstavljaju teorijsko-metodološki izazov društvenim znanostima.

3.3 Interkulturalnost i socijalna distanca

Na kraju, promotrimo odnos između interkulturalnosti i socijalne distance. U trećoj smo hipotezi pretpostavili da će pozitivna samoprocjena poznavanja interkulturalnosti i njezine upotrebe u praksi biti povezana s manjim stupnjem socijalne distance. Statistička obrada na razini analize varijanci otkrila je povezanost u dvama slučajevima, kada je riječ o korištenju, ali ne i poznavanju, sadržaja IOO.

ANOVA provedena na varijablama „Upotreba IOO u praktičnom radu“ i „Socijalna distanca prema Albancima“ statistički je značajna na razini rizika ,05 (Tablica 4.). Varijance su homogene ($p > ,05$) te je stoga upotrebljen Scheffeev test multiple komparacije. Razlika aritmetičkih sredina statistički je značajna između onih koji ne upotrebljavaju IOO u praktičnom radu i onih koji nisu sigurni ($p < ,05$).

Tablica 4 – Upotreba IOO u praksi i distanca prema Albancima: analiza varijance

Upotreba IOO u praktičnom radu	AS	Test homogenosti varijanci		F	Sig.	Scheffeev test multiple komparacije		Sig.
			(Sig.)				Razlika arit. sr.	
Ne upotrebljava (1)	3,85	,843	,433	3,489	,033	1,2	1,096*	,046
Nije sigurna (2)	2,75					1,3	,693	,271
Upotrebljava (3)	3,15					2,3	-,403	,284

*Razlika aritmetičkih sredina statistički je značajna na razini rizika ,05.

Odgoviteljice koje ne upotrebljavaju IOO u svom praktičnom radu iskazuju veću socijalnu distancu prema pripadnicima albanske etničke skupine od njihovih kolegica koje nisu sigurne primjenjuju li IOO u svom praktičnom radu.

Tablica 5 – *Korištenje IOO u praksi i distanca prema Romima: analiza varijance*

Upotreba IOO u praktičnom radu	AS	Test homogenosti varijanci		F	Sig.	Tamhaneov T2 test multiple komparacije		Sig.
			(Sig.)				Razlika arit. sr.	
Ne upotrebljava (1)	5,00	3,175	,045	8,597	,001	1,2	1,927*	,001
Nije sigurna (2)	3,07					1,3	1,493*	,006
Upotrebljava (3)	3,51					2,3	-,434	,289

*Razlika aritmetičkih sredina statistički je značajna na razini rizika ,05.

ANOVA provedena na varijablama „Upotreba IOO u praktičnom radu“ i „Socijalna distanca prema Romima“ (Tablica 5) statistički je značajna na razini rizika ,05. Varijance nisu homogene ($p < ,05$) te je stoga upotrebljen Tamhaneov T2 test multiple komparacije. Razlika aritmetičkih sredina statistički je značajna između onih koji ne upotrebljavaju sadržaje IOO u praktičnom radu i onih koji nisu sigurni ($p < ,05$) te onih koji ne upotrebljavaju IOO u praktičnom radu i onih koji upotrebljavaju IOO.

Odgoviteljice koje ne upotrebljavaju sadržaje IOO u svom praktičnom radu iskazuju veću socijalnu distancu prema pripadnicima romske etničke skupine i od onih odgoviteljica koje upotrebljavaju IOO i odgoviteljica koje nisu sigurne primjenjuju li IOO u svom praktičnom radu.

4. Zaključak

Jedan od najznačajnijih faktora u razvoju interkulturalnog društva koje se barem deklarativno zalaže za ravnopravnost i humanost u ljudskim odnosima svih članova bez obzira na razliku u porijeklu, običajima i normama ponašanja jest institucionalni odgoj i obrazovanje djece predškolske dobi. Odgoviteljice, koje su profesionalno i osobno odgovorne za razvoj interkulturalnih vrijednosti od samih početaka procesa formalne socijalizacije, prije svega trebaju osvijestiti vlastite stavove o kulturnim razlikama. U svrhu dijagnoze trenutnog stanja provedeno je anketno istraživanje kojim se nastojalo ispitati interkulturalne kompetencije i socijalnu distancu među odgoviteljicama na riječkom području (N=225). Ustvrdeno je da su sadržaji IOO nedovoljno prisutni u formalnom obrazovanju odgoviteljica te da se svega trećina smatra osposobljenima za njihovu primjenu u praksi. Istodobno je utvrđena socijalna distanca prema pripadnicima onih skupina

koje se doživljavaju kao različite u više kulturnih značajki (vjeroispovijest, jezik, običaji). Naravno, ostaje otvoreno pitanje odnosa uzroka i posljedice za neka buduća istraživanja: je li distanca prema kulturno drugačijima posljedica neupotrebljavanja sadržaja IOO u praksi ili je obratno – neupotrebljavanje posljedica već formirane socijalne distance? Možemo zaključiti da je treća hipoteza odbačena, jer je veza između samoprocijenjenih kompetencija i primjene sadržaja IOO u praksi ustvrđena samo u dvama od trideset i dvaju mogućih slučajeva. To nas navodi na zaključak da sadašnje interkulturalne kompetencije odgojiteljica nemaju dovoljnu emancipacijsku snagu u smanjenju stereotipa i predrasuda koji se manifestiraju u socijalnoj distanci spram drugih i drugačijih.

Važno je napomenuti da je anketa kod trećine odgojiteljica izazvala negodovanje i burne reakcije zbog Bogardusove skale socijalne distance koju su odbile ispuniti. Upitno je njihovo obrazloženje kako je „uvrjedljivo na takav način dijeliti ljude“ jer su odgojiteljice svojom reakcijom pokazale značajan stupanj neznanja u vezi sa socijalnom distancom koju skala mjeri, a ne učvršćuje. Smatramo da je jedan od razloga takve reakcije nedovoljna zastupljenost interkulturalnih sadržaja u formalnom obrazovanju. S druge strane, iskazane negativne emocije i neodobravanje Bogardusove ljestvice mogu se shvatiti kao izraz prikrivenih diskriminirajućih stavova prema različitostima, više nego što su to odgojiteljice spremne same sebi, a pogotovo javno, priznati, iako je upitnik bio anoniman. Odgojiteljice su se odbijanjem ispunjavanja Bogardusove ljestvice uklopile u priču o dubokom jazu između tradicionalizma i suvremenih vrednota koji je prisutan u našem društvu. Jedan od načina osvješćivanja i mijenjanja takvih stavova trebao bi predstavljati formalni IOO kroz redoviti studijski program, kao i kroz cjeloživotno učenje.

Odgojiteljice predstavljaju izuzetno značajan faktor u procesu razvoja interkulturalnih vrijednosti u suvremenom, demokratskom i humanom društvu. Kako bi uspješno provodile interkulturalni odgoj i obrazovanje, odgojiteljice treba „odgojiti“ da shvate važnost osvješćivanja osobne paradigme te uz cjeloživotno učenje, podršku društva i obrazovnog sustava, treba mijenjati i usavršavati odnose s ljudima sukladno univerzalnim ljudskim vrednotama, te se i na taj način opirati trendu retradicalizacije društva.

Literatura

1. Banovac, B. i Boneta, Ž. (2006.): Etnička distanca i socijalna (dez)integracija lokalnih zajednica, *Revija za sociologiju*, 37(1-2): 21 – 46.
2. Byram, M.; Gribkova, B. i Starkey, H. (2002.): *Developing the intercultural dimension in language teaching*, Council of Europe, Strasbourg, <<http://languagecenter.cornell.edu/director/intercultural.pdf>>, 30. 4. 2011.

3. Čačić-Kumpes, J. (2004.): Politike reguliranja kulturne i etičke različitosti: o pojmovima i njihovoj upotrebi, *Migracijske i etničke teme*, 20 (2 – 3): 143 – 159.
4. Čulig, B. (1992.): Socijalna anatomija nekih političkih i kulturnih determinanti viđenja poslijeratnog života u Hrvatskoj, u: Ognjen Čaldarović, Milan Mesić i Aleksandar Štulhofer, (ur.), *Sociologija i rat*, Zagreb: HSD, 139 – 158.
5. Dragojević, S. (1999.): Multikulturalizam, interkulturalizam, transkulturalizam, plurikulturalizam: suprostavljeni ili nadopunjujući koncepti, u: Jadranka Čačić-Kumpes (ur.), *Kultura, etničnost, identitet*, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 57 – 70.
6. Hello, E.; Scheepers, P.; Vermulst, A. i Gerris, R. M. J. (2004.): Association between Educational Attainments and Ethnic Distance in Young Adults. Socialization by Schools or Parents? *Acta Sociologica*, vol. 47(3):253 – 275.
7. Hello, E.; Scheepers, P. i Slegers, P. (2006.): Why the more educated are less inclined to keep ethnic distance: An empirical test of four explanations. *Ethnic and Racial Studies*, vol. 29 (5): 959 – 985.
8. Hrvatić, N. i Piršl E. (2007.): Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja, u: Vlatko Previšić, (ur.): *Kurikulum: teorije – metodologija – sadržaj – struktura*. Zagreb: Školska knjiga, 385 – 407.
9. Katunarić, V. (1991.): Dimenzije etničke distance u Hrvatskoj, u: Milan Lazić (ur.): *Položaj naroda i međunacionalni odnosi u Hrvatskoj: sociološki i demografski aspekti*, Zagreb: IDIZ, 129 – 139.
10. Katunarić, V. (2007.): Traditionalism, Modernism, Utopianism: A Review of Recent Works on Transition in Croatia, *Politička misao*, 44(5):3 – 27.
11. Park, R. E. (1924.): The concept of social distance: As applied to the study of racial attitudes and racial relations, *Journal of Applied Sociology*, 8:339 – 334.
12. Piršl, E. (2002.): *Suradnja škole i nevladinih udruga u interkulturalnom odgoju i obrazovanju*, <http://www.ffzg.hr/hre-edc/Zd_Prisl.html>, 20. 4. 2011.
13. Previšić, V. (1996.): Sociodemografske karakteristike srednjoškolaca i socijalna distanca prema nacionalnim i religijskim skupinama, *Društvena istraživanja*, 5 – 6(25 – 26):859 – 874.
14. Raunić, R. (2005.): Etička, odgojna i politička vrijednost tolerancije, *Filozofska istraživanja*, 25(2): 311 – 326.
15. Štulhofer, A. i Davorka M. (1992.): Sociologija etničkih odnosa: skica jednog promašaja, u: Ognjen Čaldarović, Milan Mesić i Aleksandar Štulhofer (ur.), *Sociologija i rat*, Zagreb: HSD, 63 – 74.
16. Županov, J. (1995.): *Poslije potopa*, Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Željko Boneta*

Željka Ivković**

Tatjana Lacmanović***

Le competenze interculturali delle educatrici e la distanza sociale

UDK 316.7:373.211.24

Articolo scientifico originale

Ricevuto: 10. 8. 2013

Accettato per la stampa: 15. 9. 2013

Riassunto: *Il presente articolo analizza il legame tra l'autovalutazione delle competenze interculturali e la distanza sociale tra le educatrici. Nella parte introduttiva vengono spiegati i punti chiave della ricerca e le loro dinamiche interne. La seconda parte del testo presenta i risultati della ricerca empirica tra le educatrici negli asili nido sul territorio fiumano (N= 225). I risultati dimostrano che i contenuti dell'educazione e della formazione interculturale non sono sufficientemente presenti nella formazione delle educatrici e che solamente un terzo di loro si considera abilitato per la loro applicazione nella pratica. Le educatrici interrogate dimostrano un grado di distanza sociale più elevato verso i gruppi che percepiscono culturalmente diversi in più aspetti: Albanesi e i Rom. È stato registrato anche il fenomeno di rifiuto nella compilazione della scala di Bogardus modificata riguardante la distanza sociale il che rivela una sensibilità insufficiente di una parte delle educatrici rispetto ai temi in questione. È stata altresì registrata una relazione debole tra l'autovalutazione delle competenze interculturali e l'espressione della distanza sociale, il che va ricondotto alla mancanza dell'educazione interculturale pregressa.*

Parole chiave: *educazione interculturale, il rifiuto del questionario, educatrici, autovalutazione delle competenze interculturali, distanza sociale.*

*Željko Boneta, doc. dr. sc.
Učiteljski fakultet u Rijeci
**Željka Ivković,
dipl. sociologinja, asistentica
Učiteljski fakultet u Rijeci
*** Tatjana Lacmanović
mag. prim. edu.,
odgojiteljica, DV „Orepčiči“
Kraljevica

*Željko Boneta,
assistant prof., PhD
**Željka Ivković, grad.
sociologist
Faculty of Primary
Education in Rijeka
***Tatjana Lacmanović
master of prim. edu.,
kindergarten teacher in
“Orepčiči” Kindergarten,
Kraljevica

*Željko Boneta, doc. dr. sc.,
Facoltà di Scienze della
Formazione di Fiume
**Željka Ivković, dipl.
sociologinja, assistente,
Facoltà di Scienze della
Formazione di Fiume
***Tatjana Lacmanović,
mag. prim. edu., educatrice,
DV „Orepčiči“ Kraljevica

Upute autorima

Školski vjesnik — časopis za pedagoška i školska pitanja, prvenstveno je usmjeren na objavljivanje izvornih znanstvenih radova iz područja pedagojske znanosti, ali i drugih društvenih i humanističkih područja koja tematiziraju pitanja odgoja, obrazovanja i škole. Osim znanstvenih radova, časopis objavljuje kritičke prikaze i recenzije knjiga i časopisa iz područja pedagogije i srodnih znanstvenih disciplina, izvješća o znanstvenim i stručnim skupovima, informacije o značajnim događajima u svijetu obrazovanja te literarne radove prosvjetnih djelatnika.

Časopis izlazi **četiri puta** godišnje.

Uredništvo prima isključivo neobjavljene rukopise. Radovi se dostavljaju uredništvu elektroničkim putem, na adresu: skolskivjesnik@ffst.hr.

Uredništvo zadržava pravo da rukopis prilagodi normama hrvatskog standardnog jezika. Rukopisi se ne vraćaju. Članci mogu biti pisani na hrvatskom, engleskom, talijanskom, njemačkom i francuskom jeziku. Članci napisani na stranim jezicima objavljuju se uz prijevode sažetaka na hrvatski i još jedan strani jezik, a iznimno, uredništvo može donijeti odluku da se određeni članak prevede i objavi i na hrvatskom jeziku.

I. Kategorizacija znanstvenih radova

Kategoriju predlaže autor, a konačnu odluku, na prijedlog dvaju recenzenata, donosi uredništvo.

Izvorni znanstveni rad (*Original scientific article*) prema ocjeni recenzenata i uredništva, sadrži još neobjavljene originalne teorijske ili praktične rezultate izvornih istraživanja. Ti su članci napisani tako da se na temelju danih informacija mogu provjeriti dobiveni rezultati, analize i izvodi.

Prethodno priopćenje (*Preliminary communication*) sadrži jedan ili više novih znanstvenih podataka, ali bez dovoljno pojedinosti koje bi omogućivale provjeru kao kod izvornih znanstvenih članaka. Ono donosi nove rezultate znanstvenih istraživanja (završenih, ili onih koja su još u tijeku), a koja zbog aktualnosti zahtijevaju brzo objavljivanje.

Pregledni članak (*Review article*) originalan je i sažet prikaz stanja i tendencija razvoja nekog područja istraživanja s kritičkim osvrtom i prosudbom. Navedena literatura mora biti dovoljno cjelovita da omogućuje dobar uvid i uključivanje u prikazano područje.

Stručni članak (*Professional article*) informira i uvodi u problematiku struke ili prikazuje neka originalna rješenja iz njezina područja. Rad ne mora biti vezan uz originalna istraživanja nego sadrži doprinos primjeni poznatih znanstvenih rezultata i njihovu prilagođavanju potrebama prakse te širenju znanja.

Izlaganje sa znanstvenog skupa (*Presentation from a scientific conference*) je priopćenje iznijeto na znanstvenom skupu i prikazano u pisanom obliku, koje ne ulazi ni u jednu od prethodnih kategorija.

II. Tehničke i metodološke upute

Zbog praktičnih razloga u vezi s obradom teksta, molimo suradnike da se obvezno pridržavaju sljedećih tehničkih i metodoloških uputa:

Opseg znanstvenog rada poželjno je da sadrži do 16 autorskih kartica (oko 29 tisuća znakova). On uključuje: sažetak, literaturu, bilješke i prostor za grafičke radove. Sažetak

rada, opsega od 200 do 250 riječi, odnosno od 10 do 15 redaka, treba upućivati na svrhu rada, upotrijebljenu metodologiju, najvažnije rezultate i zaključak. Na kraju sažetka, pod oznakom „ključne riječi“ treba abecednim redom navesti najvažnije pojmove koji se obrađuju u tekstu, najviše do pet (5) riječi. Sažetak i ključne riječi poželjno je prevesti na engleski jezik.

Kada se u radu navode tuđe sintagme, ideje, podaci, pojmovi i sl., odnosno **parafraziraju drugi autori ili upućuje na rezultate istraživanja drugih**, to se označava u osnovnom tekstu, a ne u bilješkama. Izvor se stavlja u zagrade i sadrži prezime autora, godinu izdanja i, u slučaju navoda, stranicu, npr. (Pastuović, 2000.) ili (Pastuović, 2000.:107). Ako rad ima dva autora, treba navesti oba, na primjer (Pilić i Stankov, 1998.). U slučaju zajedničkog rada triju ili više autora, koristi se oblik „i suradnici“, na primjer (Stankov i sur., 2001.).

Grafički prikazi (tablice, grafikoni, crteži i slično) moraju biti izrađeni crno-bijelo kako bi bili prilagodljivi crno-bijelom tisku časopisa.

Slijedeći europski (pod)sustav pozivnih bilježaka ispod teksta, **bilješke** se pišu na dnu stranice, označene neprekinutim nizom brojeva od jedan (1) dalje kroz čitav tekst. Za bilješke, citiranje i navođenje literature treba poštovati uobičajene norme znanstvenoga prikazivanja teksta:

Knjiga:

Ivanek, A. (1999.): *Znanjem do promjena*, Zagreb: HPKZ

Glasser, W. (1999.): *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Zagreb: Educa

Prilog u zborniku

Pilić, Š. (1996.) *Socijalno podrijetlo i karijerna mobilnost nastavnika*, u: Hrvoje Vrgoč (ur.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo*, Zagreb: HPKZ, str. 443-450.

Članak u časopisu

Pastuović, N. (2000.): Znanstvenim istraživanjem do boljeg obrazovanja. *Školski vjesnik* 49 (1): 105-108. (Broj 49 označava godište/volumen časopisa, jedan (1) broj sveska unutar godišta, a 105-108 paginaciju rada na svesku).

Elektronički izvor

Anthony Carroll, *Faith, reason and modernity* (30. 09. 2006.), <http://www.theatablet.co.uk> (12. 02. 2009.).

Piše se ime i prezime autora, naslov članka (u zagradama datum postavljanja članka, ako je naveden) te internetska adresa (u zagradama datum zadnjeg pristupa).

Recenzije i prikazi domaćih i stranih izdanja, koja nisu starija od tri godine, iznose najviše pet (5) autorskih kartica teksta, uz točne bibliografske navode djela. Isti opseg vrijedi i za druge priloge (izvješća, literarne radove) koji ne podliježu kategorizaciji.

Uz priloge, autor treba dostaviti sljedeće podatke: ime i prezime, akademski stupanj, naziv i adresu ustanove u kojoj je zaposlen, osobnu adresu stanovanja i elektroničku adresu.

Svaki autor dobiva jedan (1) primjerak Školskog vjesnika s njegovim objavljenim prilogom.

Instructions for authors

“Skolski vjesnik” — journal for pedagogical and educational matters is oriented to publishing original scientific works from the area of pedagogical science, but also from other areas of Social Science and Humanities that deal with upbringing, education and school. Apart from scientific articles, the journal publishes critical reviews of books and journals from the area of pedagogy and related scientific disciplines, reports on scientific and professional conferences, information on significant events from the world of education and literary works of employees in the educational system.

The journal is published **four times** a year.

The editorial board accepts unpublished manuscripts only. The works are to be submitted to the editorial board electronically, on the e-mail address: skolskivjesnik@ffst.hr.

The editorial board reserves the right to adjust the manuscript according to the norms of the Standard Croatian language. The manuscripts will not be returned. Articles can be written in Croatian, English, Italian, German and French. The articles written in foreign languages will be published along with summaries translated in Croatian and in another foreign language. Exceptionally the editorial board can make the decision to translate and publish a certain article in Croatian as well.

I Categorization of scientific works

The category is suggested by the author him/herself and the final decision is made by the editorial board according to the estimate of two reviewers.

Original scientific article according to the estimate of reviewers and editorial board contains unpublished original theoretical or practical results of original research. These articles are written in such manner that given results, analyses and deductions can be examined on the basis of the given information.

Preliminary communication contains one or more new scientific data, but without sufficient detail that would enable verification as in original scientific article. It brings new results of scientific research (completed or ongoing) which due to its contemporary nature require prompt publication.

Review article is an original and concise review of conditions and tendencies of development of a particular research area with a critical commentary and assessment. The references must be exhaustive enough to enable a good insight and involvement into the problem area that is reviewed.

Professional article informs and introduces the problem area of a profession or displays some original solutions from its area. The article does not have to be related to original research; it rather contains contributions to the implementation of the familiar scientific results and their adjustment to the needs of the profession including the knowledge expansion.

Presentation from a scientific conference is an announcement given at a scientific conference and displayed in writing and does not fall into neither of the aforementioned categories.

II Technical and methodological instructions

For practical reasons regarding text design, we request of authors to obligatorily adhere to the following technical and methodological instructions:

The work volume should preferably contain up to 16 standard pages (about 29 thousand characters). It includes: a summary, references, notes and the space for graphical content. The summary, from 200 to 250 words, that is from 10 to 15 lines, should point out the purpose of work, the methodology used in it, the most significant results and the conclusion. At the end of the summary, under the “key words” marking, the most important terms from the text should be added in the alphabetical order, maximally five (5) words. It is preferred that the summary and the key words are translated into English.

Whenever someone else’s phrases, ideas, data, terms etc. are quoted in an article, that is **when other authors are being paraphrased or when someone else’s research results are referred to**, that should be marked in the body of the text, not in the notes. The reference is placed in the brackets and should contain the author’s surname, year of publication and in case of quotation, the page, e.g. (Pastuović, 2000) or (Pastuović, 2000:107). If a work has two authors, both of them should be mentioned, e.g. (Pilić and Stankov, 1998). In case of joint authorship of three or more authors, the abbreviation “and assoc.” (and associates) is used, i.e. (Stankov and assoc., 2001).

Graphical content (tables, graphs, drawings etc.) has to be made in black-and-white so that it could be adjustable to the black-and-white print of the journal.

Following the European (sub)system of positive notes under a text, the notes are written at the bottom of a page, marked with continuing numbers from one (1) to more throughout the text. In writing notes, quotations and references, one should follow the common standards of scientific text representation:

A book:

Ivanek, Ana (1999): *Znanjem do promjena*, Zagreb: HPKZ

Glasser, W. (1999): *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Zagreb: Educa

An article in a collection of papers

Pilić, Šime (1996): *Socijalno podrijetlo i karijerna mobilnost nastavnika*, in: H. Vrgoč (ed.), *Pedagogija i hrvatsko školstvo*, Zagreb: HPKZ, pp. 443-450.

An article published in a journal

Pastuović, Nikola (2000): Znanstvenim istraživanjem do boljeg obrazovanja. *Školski vjesnik* 49 (01):105-108

(The number 49 is the year/volume of the journal, one (1) is the number of an issue within a year, and 105-108 are the pages where the article is to be found.)

Electronic source

Anthony Carroll, *Faith, reason and modernity* (30th September 2006), <http://www.theatablet.co.uk> (12th February 2009).

Author’s name and surname are given, the title of the article (in brackets the date of uploading, if it was given) and the web address (the date of the last access is added in the brackets).

Reviews of national and foreign publications that are not older than three years should not contain more than five (5) standard pages with accurate bibliographical references of the work. The same amount applies to other contributions (reports, literary works) which do not undergo the categorization.

With each contribution the following data should be submitted: author’s name and surname, academic title, the address of the institution where he/she is employed and his/her e-mail address.

Each author will receive one (1) copy of “Školski vjesnik” with his/her published contribution.

Školski vjesnik

journal
for educational
and school issues

volume 62, no. 4, page 451-594,
Split, 2013.

Publishers

Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Split Branch
Faculty of Philosophy, University of Split

Editorial Advisory Board

Jean Biarnes (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Paris, France); **Ivan Bošković** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Laura Bonica** (Faculty of Psychology, University of Turin, Turin, Italy); **Mirjana Dedačić** (Georgetown University, Washington DC, USA); **Anka Došen-Dobud** (retired university professor, Zagreb, Croatia); **Matjaž Duh** (The Faculty of Education, University of Maribor, Maribor, Slovenia); **Andrew Gibbons** (Auckland University of Technology, New Zealand); **Sait Kačapor** (Faculty of Pedagogy, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina); **Alenka Kobolt** (Faculty of Education, University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia); **Edvard Majaron** (Faculty of Education, University of Ljubljana, Ljubljana, Slovenia); **Franjo Maletić** (Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Zagreb Croatia); **Marina Marasović--Alujević** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Tonko Maroević** (Institute for the History of Croatian Literature, Theatre and Music, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia); **Milan Matijević** (The Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Zagreb, Croatia); **Hrvoška Mihanović-Salopek** (Institute for the History of Croatian Literature, Theatre and Music, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia); **Josip Milat** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Tullia Musatti** (Institute of Cognitive Sciences and Technologies, National Research Council, Rome, Italy); **Mirjana Nazor** (Faculty of Natural Sciences, Mathematics and Education, University of Split, Split, Croatia); **Jadranka Nemeth-Jajić** (Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska); **Florence Pirard** (Unité Education Petit Enfance et Formation des Professionnels, Liège, Belgium); **Stjepan Rodek** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia); **Mira Stambak** (Institut Européen pour le Développement des Potentialités de tous les Enfants [IEDPE], Paris, France); **Ronald G. Sultana** (University of Malta, Msida, Malta); **Malgorzata Suswillo** (University of Warmia and Mazury, Olsztyn, Poland); **Kornelija Špoljar** (The Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Zagreb, Croatia); **Nevio Šetić** (Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Zagreb, Croatia); **Gerhard Tulodziecki** (University of Paderborn, Paderborn, Germany); **Herbert Tschamler** (Ludwig Maximilians University of Munich, Munich, Germany); **Adnan Tufekčić** (University of Tuzla, Tuzla, Bosnia and Herzegovina); **Jasminka Zloković** (The Faculty of Philosophy, University of Rijeka, Rijeka, Croatia); **Slađana Zuković** (Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, Srbija); **Berislav Žarnić** (Faculty of Philosophy, University of Split, Split, Croatia)

Editorial Board

Ivan Bošković (Faculty of Philosophy, University of Split); **Snježana Dimzov** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Snježana Dobrota** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Goran Golovko** (Academy of Arts, University of Split); **Hicela Ivon** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Srećko Jurišić** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Goran Kardum** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Dubravka Kuščević** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Marina Marasović-Alujević** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Ivan Maršić** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Branimir Mendeš** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Pavao Mijić** (Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Zagreb, Split Branch); **Irena Mišurac-Zorica** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Mirjana Nazor** (Faculty of Natural Sciences, Mathematics and Education, University of Split); **Diana Nenadić-Bilan** (Department of Teachers' and Preschool Teachers' Education, University of Zadar); **Stjepan Rodek** (Faculty of Philosophy, University of Split); **Gloria Vickov** (Faculty of Philosophy, University of Split)

Executive Editorial Board

Snježana Dobrota, Hicela Ivon, Srećko Jurišić, Branimir Mendeš, Pavao Mijić, Mirjana Nazor, Stjepan Rodek (all from Split)

Editor-in-Chief

Hicela Ivon, Faculty of Philosophy, University of Split

Executive Editor

Pavao Mijić, Croatian Pedagogical-Literary Assembly, Split Branch, Split, Croatia

The articles published in "Školski vjesnik" are indexed and abstracted in the following international secondary publications: *ProQuest*, *Periodical Acquisitions*, *Ann Arbor Michigan (Linguistics and Language Behavior Abstracts - LLBA)*, *(Library & Information Science Abstracts - LISA)*, *MLA International Bibliography*, *Education Research Complete with Full Text (EBSCO)*

Hrcak – Portal of scientific journals of Croatia

Address of the Editorial Board: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 21 000 Split, Nikole Tesle 12, telephone number: 385 (021) 38 40 17; e-mail address: skolskivjesnik@ffst.hr

Language editing in Croatian and English:

Ivana Čagalj

Translation of summaries in Italian: Srećko Jurišić
Annual subscription: Schools and other institutions – 200 HRK (two copies 250 HRK) Individuals — 100 HRK (pupils, students and senior citizens 65 HRK; abroad 300 HRK) (Giro Account Number — HR502360000-1400144321, with the note "za Školski vjesnik")

Prepress and printing: Dalmatina Tisak – Duće, Omiš

The publishing of "Školski vjesnik" is co-financed by the Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia; City of Split.

UDK: 37
ISSN: 0037-654X

ŠKOLSKI VJESNIK
Časopis za pedagoška i školska pitanja

ISSN 1848-0756
Školski vjesnik (CD-ROM)